

COMMENTAAR OP METHODIEK EN (INTERPRETATIE VAN) RESULTATEN

NATIONALE MONITOR DUURZAME GEMEENTEN 2017

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
2 WAT IS DUURZAAMHEID?	2
3 <i>RANKING</i> VAN DUURZAAMHEIDSPRESTATIES	3
4 BREDE DEFINITIE VAN DUURZAAMHEID	3
5 BEÏNVLOEDINGSPOTENTIEEL	4
6 TOT SLOT	4

Alkmaar, 10 oktober 2017

Herman Verhagen/Mark Valkering

HVC Lokale Energie

1 INLEIDING

Eind september presenteerde Telos de vierde Nationale Monitor Duurzame Gemeenten.¹ In diverse gemeenten en media zijn verkeerde en onjuiste interpretaties gegeven van en conclusies verbonden aan de resultaten.

Zo schreef het Noordhollands Dagblad: “Alkmaar is nog lang niet zo energiebesparend als de rest van Nederland. Maar liefst 302 van de 388 gemeenten in het land doen het beter, inclusief alle regiogemeenten.”² Het rapport van Telos biedt geen rechtvaardiging voor deze conclusie. Sterker nog: Alkmaar scoort in het Telos-rapport op het onderwerp ‘Energie’ beter dan haast alle omliggende gemeenten (vgl. het kaartje op pagina 57).

Dit voorbeeld illustreert dat over de methodiek en resultaten van de Duurzaamheidsmonitor misverstanden zijn ontstaan. Daar is niemand bij gebaat. Onderstaande verduidelijking is opgesteld om journalisten, gemeenteraden en -besturen te helpen om feiten van fictie te onderscheiden.

2 WAT IS DUURZAAMHEID?

In ‘*Our Common Future*’ omschrijft de Brundtlandczie. duurzame ontwikkeling in 1987 als “voorzien in de behoeften van huidige generaties zonder die van toekomstig generaties aan te tasten.” Deze definitie formuleert vooral een moreel appèl en onderstreept dat duurzaamheid een containerbegrip is, zoals vrede en democratie. Het lot van containerbegrippen is dat iedereen er mee op de loop kan gaan en een andere interpretatie aan kan geven.

Op de vraag ‘wat is duurzaamheid’ bestaat geen algemeen maar wel een locatiespecifiek antwoord. De betekenis is namelijk altijd en overall anders. Wat duurzaamheid is, hangt af van lokale omstandigheden. Als je in Alkmaar staat, betekent duurzaamheid iets anders dan in Alaska of de Amazone of - dichterbij huis - dan in Castricum of Schagen. Een recept dat precies voorschrijft wat we wel of niet moeten doen om duurzaamheid te bevorderen, bestaat daarom niet. Duurzaamheid is geen recept maar een manier van koken, met ingrediënten (lees: omstandigheden) die wisselen al naar gelang tijd en plaats.

¹ Telos; *Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2017- duurzaamheidstrends over de periode 2014-2017 voor de 388 Nederlandse gemeenten en de relatie met de VN Sustainable Development Goals*. Tilburg; 29 september 2017.

² ‘*Alkmaar niet zo duurzaam*’. Noordhollands Dagblad; 4 oktober 2017.

3 RANKING VAN DUURZAAMHEIDSPRESTATIES

Als duurzaamheid een locatiespecifieke aangelegenheid is, heeft het geen zin om bijvoorbeeld Castricum met Alkmaar te vergelijken en een *ranking* op te stellen.³ Zoals Telos doet.

Een rangorde van gemeenten kan ook tot een ander misverstand leiden. De suggestie is namelijk: wie stijgt in de *ranking* doet het goed; wie daalt, doet het slecht. Dit maakt van duurzame ontwikkeling een *zero-sum-game*: tegenover elke stijgende gemeente staat een dalende gemeente. Per definitie doet zodoende de helft van de gemeenten het 'slecht'. Dit zou zelfs zo zijn wanneer alle gemeenten in Nederland vanaf morgen volledig duurzaam zouden zijn. Telos zelf noemt in haar rapport de *ranking* "een hulpmiddel om gemeenten te vergelijken, maar geen doel op zich" (vgl. pagina 21).

4 BREDE DEFINITIE VAN DUURZAAMHEID

Telos hanteert een brede manier van kijken. Hierbij worden domeinen, thema's en 109 indicatoren onderscheiden. Daaronder veel indicatoren die in de *common sense* doorgaans niet met duurzame ontwikkeling worden geassocieerd zoals indicatoren voor 'vroegtijdige schoolverlaters', 'afstand tot de podiumkunsten', 'gewelddelicten', 'aantal verwarde personen', 'leegstand winkelruimte', 'vergrijzing' en 'aardbevingen'.

Als motivatie voor deze brede definitie schrijft Telos: "de overheid mag duurzaamheid niet platslaan tot alleen het aanpakken van de energietransitie en de circulaire economie, maar heeft als taak als inspirator en facilitator op te treden voor een inclusieve samenleving, waarin bij de economische ontwikkeling ook de sociale en ecologische domeinen mee ontwikkeld worden" (vgl. pagina 11).

Min of meer in lijn met deze brede benaderingswijze signaleert Telos dat in 2017 de grootste jaarlijkse duurzaamheidsverbetering van de afgelopen vier jaar is waar te nemen. Telos noemt dit een gevolg van het doorzetten van economisch herstel (vgl. pagina 9). Dit zou in een enge(re) definitie van duurzaamheid juist alarmbellen doen rinkelen, omdat economisch herstel doorgaans een negatief effect heeft op (de ecologische aspecten van) duurzaamheid zoals meer vlieguren, meer verkeersbewegingen, meer CO₂ uitstoot etc.

³ Het heeft wel zin om de prestaties van Alkmaar zelf van jaar tot jaar te volgen en te vergelijken. Dit sluit ook aan op de dimensie tijd in de definitie van duurzaamheid, c.q. het feit dat wordt gesproken over consequenties van ons handelen voor huidige én toekomstige generaties.

Helaas maakt de Duurzaamheidsmonitor niet duidelijk hoe de 109 indicatoren uit het ecologische, sociaal-culturele en economische domein precies ten opzichte van elkaar zijn gewogen. Dit is een tekortkoming.

5 BEÏNVLOEDINGSPOTENTIEEL

Bij de uitkomsten van de Duurzaamheidsmonitor kunnen verder de volgende opmerkingen worden geplaatst:

1. Bij Telos scoren kleine groene gemeenten het hoogst op duurzaamheid (vgl. pagina 9). Dit is over het algemeen geen verdienste van die gemeenten of een resultaat van de beleidsinspanningen van die gemeenten, maar van de fysieke infrastructuur die - bijvoorbeeld in de vorm van groene ruimte - aanwezig en gegeven is. Zo typeert Telos (vgl. pagina 32) de hoog scorende gemeenten Rozendaal en Bloemendaal als "(...) kleinere gemeenten waar welvarende mensen in fraaie natuur wonen (...)." Het is niet wenselijk en niet juist als in de media en in de publieke opinie het beeld ontstaat dat de hoge score van kleine groene gemeenten wél hun (beleids)verdienste is, zoals het omgekeerd niet juist is om de lage score van grote gemeenten te zien als de resultante van gebrekkig beleid.
2. Telos werpt (vgl. pagina 107) de volgende vraag op: "welke bestuurlijke context ondersteunt het succes van duurzaamheidsinitiatieven van het rijks-, provinciaal- en gemeentelijke bestuur en van andere actoren in de samenleving?" Het antwoord staat op pagina 120: "**het is niet gelukt een duidelijk verband te vinden tussen (...) de bestuurskracht van gemeenten en de verandering in duurzaamheid zoals deze is onderzocht voor de periode 2014-2017.**" Met andere woorden: de lokale overheid heeft een beperkt beïnvloedingspotentieel en in die zin zegt de plaats van een gemeente in de *ranking* niets tot weinig over het beleid van de lokale overheid. (Alleen bij het thema bereikbaarheid en infrastructuur is volgens Telos een zwakke relatie met de bestuurskracht aangetoond).

Het is jammer dat Telos het ontbreken van een duidelijk verband tussen de bestuurskracht van een gemeente en verandering in duurzaamheid niet in de inleiding heeft opgeschreven. Dat zou misverstanden (in de media) hebben kunnen voorkomen.

6 TOT SLOT

Telos stelt (vgl. pagina 124) dat "de waarde van de Nationale monitor duurzame gemeenten is dat het verschil tussen de realiteit van het Haagse Binnenhof, waar gunstige macrocijfers het beeld bepalen, en die van gemeenten in ons land zichtbaar wordt."

Misschien is dat zo. Maar de waarde van de Monitor neemt op zijn beurt af doordat er verschil bestaat tussen de wetenschappelijke realiteit van Telos, waar indicatoren, cijfers en getallen eenzelfde heiligheid krijgen als de vijfjarenplannen van de USSR onder Leonid Breznev, en de weerbarstige beleidspraktijk waarin lokale bestuurders dag in dag uit opereren.

